

Ponosne žene i muškarci s predrasudama (žensko-muški odnosi u romanu J. Austen, Ponos i predrasude)

Zec, Lucija-Marija

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:584651>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-05**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku
Jednopedmetni prijediplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Lucija-Marija Zec

Ponosne žene i muškarci s predrasudama (žensko-muški odnosi u romanu J. Austen, *Ponos i predrasude*)

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marica Liović

Osijek, 2024.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet u Osijeku

Odsjek za hrvatski jezik i književnost

Jednopedmetni prijediplomski studij Hrvatski jezik i književnost

Lucija-Marija Zec

Ponosne žene i muškarci s predrasudama (žensko-muški odnosi u romanu J. Austen, *Ponos i predrasude*)

Završni rad

Humanističke znanosti, filologija, teorija i povijest književnosti

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Marica Liović

Osijek, 2024.

Prilog: Izjava o akademskoj čestitosti i o suglasnosti za javno objavljivanje

Obveza je studenta da donju Izjavu vlastoručno potpiše i umetne kao treću stranicu završnoga, odnosno diplomskog rada.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku 20. 8. 2024.

Lucija-Marija Zec, 0122240413

Ime i prezime studenta, JMBAG

Sažetak

Temeljni je zadatak ovoga rada istražiti žensko-muške relacije u romanu Jane Austen *Ponos i predrasude*. Dakako, ponajprije je riječ o odnosima Elizabeth Bennet i gospodina Darcyja, a potom i ostalih parova: Jane Bennet i gospodin Bingley, Lydia Bennet i gospodin Wickham te gospodin i gospođa Bennet. Rad će biti napisan od šireg prema užem kontekstu obuhvaćajući razdoblje u kojem je objavljen roman, s obzirom na činjenicu da je riječ o povijesnom razdoblju koje umnogome determinira socijalni okvir prostora u kojem likovi djeluju. Jedan je od istraživačkih zadataka prezentirati i viktorijansko doba, s posebnim naglaskom na očekivanju zajednice kad je riječ muško-ženskim odnosima te ćudoređu. Osim toga, relevantnim za ovo istraživanje držimo teorijski okvir kad je o pojmu lika riječ te teorije o emocijama.

Ključne riječi: *Ponos i predrasude*, Jane Austen, viktorijansko doba, lik, emocije

Sadržaj

1. Uvod	6
2. Viktorijansko doba u Engleskoj.....	7
3. Jane Austen	8
4. Recepcija i kulturološka slika romana <i>Ponos i predrasude</i>	10
5. O liku	11
5.1. Lik u viktorijanskom romanu (determinacija vremenom i prostorom)	12
5.2. O emocijama.....	13
6. Analiza likova	14
6.1. Elizabeth Bennet i gospodin Darcy	14
6.2. Gospodin Bingley i Jane Bennet.....	17
6.3. Gospodin Wickham i Lydia Bennet.....	19
6.4. Gospodin i gospođa Bennet	19
7. Zaključak	21
8. Literatura	22

1. Uvod

Roman *Ponos i predrasude* autorice Jane Austen nudi slojevitu problematiku likova, prvenstveno dvoje protagonista – Elizabete i gospodina Darcyja. Na početku predstavlja se sama okosnica povijesti u kojem su objavljivana djela autorice i kako je ta povijest utjecala na nju, te kako se odrazilo na samo djelo i likove. Kroz biografiju autorice imamo uvid koliko je blizak Janein život s njezinim djelima te imamo uvid u ono najvažnije – kako je funkcioniralo društvo tadašnjeg viktorijanskog doba. Teorijom lika i teorijom emocija lakše se da uvidjeti u građu likova i njihovo ponašanje koje je veoma slojevito i dinamično između individualnih karakteristika i društvenih očekivanja. Spomenuta povijest o ženskom položaju u viktorijanskom dobu usko je povezana i normalom u djelu *Ponos i predrasude* jer isti takav život žive i sestre Bennet; moraju se dobro udati da ne bi bile proglašene usidjelicama ili nekompatibilnima za brak, moraju poštivati normu da muškarac mora zarađivati kako bi one imale svoje domaćinstvo gdje mogu donositi odluke o tome kako će kuća i posjed izgledati, planiranje objeda itd., a ponajviše to da će morati u jednom trenutku biti majke i dokazati se u ulozi majčinstva.

U poglavlju viktorijansko doba bliže je predstavljen život tadašnjeg vremena i koji su to događaji koji su obuhvatili navedeno razdoblje te kako su događaji poput industrijske revolucije, širenje Britanskog carstva, ratovi s Napoleonom itd. promijenili smjer razvijanja Britanskog imperija. Nadalje, kako se književnost promijenila te koji su to žanrovi postali popularni i koji žanrovi su se zahtijevali od strane čitatelja.

Biografija Jane Austen obuhvaća njezin život s njezinom obitelji, kako je živjela kao neudana žena i koja su to njezina najpopularnija djela i zašto su objavljena tek nakon njezine smrti.

Nadalje, recepcija i kulturološka slika opisuje, kako i sama riječ kaže, kako se roman percipirao u vrijeme viktorijanskog doba, a kako se percipira danas i zašto je bio važan za društvo u 18. stoljeću, odnosno što je prikazivao da su ljudi neumorno čitali i sl. To uključuje od čitanja desetljećima samo djelo sve do modernizacije djela koja su u sadašnjici snimana i emitirana na televizijama.

Poglavlje o liku sadrži dva manja poglavlja što nam daje uvid u to kakav je lik u teoriji i kakav je lik u romanu, točnije koliko je opisan i zavisi li od opisa vremena i prostora oko njega – može li zapravo radnja solidno odraditi svoje ako nema dugačkih opisa prostora u kojem se nalaze likovi i kako emocije imaju snažan utjecaj i na protagonista i na samog čitatelja.

Na kraju, analiza likova, ponajprije Elizabeth i gospodina Darcyja kojom se potkrepljuju muško-ženski odnosi i kako su oni opisani i doživljeni, te emocije koje likovi prolaze kako bi došli na zajedničku točku – a to je ljubav i sretan brak o kakvom je Elizabeth, na koncu, i sanjala. Nadalje, uz njih, pod lupu je stavljen i ljubavni par Jane Bennet i gospodin Bingley koji su do ljubavi sramežljivo, ali uporno došli putem tuđih postupaka, zatim Lydia Bennet i gospodin Wickham koji nemaju istinsku ljubav iako Lydia

misli suprotno zbog svoje naivnosti i same surove želje da se uda, te na kraju najstariji par koji je i započeo zavrzlamu oko brakova, a to su gospodin i gospođa Bennet koji međusobnim razlikama i dalje funkcioniraju u braku dugom dvadeset i tri godine.

2. Viktorijansko doba u Engleskoj

Viktorijansko razdoblje u Engleskoj obilježila je vladavina kraljice Viktorije od 1837. do 1901. godine. Tijekom tih godina dogodilo se mnogo promjena na političkoj, ekonomskoj i društvenoj sceni; jedna od najvećih jest industrijska revolucija koja je promijenila mnoge živote, a najviše živote radničke klase koja sada kreće raditi u tvornicama. To nije bio izoliran događaj, već kontinuirani proces koji je prošao kroz brojne faze i zahvatio različite države u različitim vremenima. Pojam „industrija“, koji se ranije koristio za opisivanje osobina pojedinaca, sada je označavao potpuno novi oblik ljudske aktivnosti: industrijsku u suprotnosti s poljoprivrednom djelatnošću. S vremenom će i poljoprivreda biti shvaćena kao dio industrije. Ljudi migriraju iz sela u gradove, agronomski odnosno seoski zadaci i seljačke ruke zamjenjuju mašine, tvornice, pokretna traka itd. To je u jednu ruku bilo dosta sigurno za čovjeka, malo manje naporniji posao budući da su strojevi obavljali većinski dio, a u drugu ruku opet i naporan posao budući da su plaće bile vrlo male i najčešće se radilo po cio dan. Radna je snaga uvijek bila dobrodošla, pa su se tako i djeca i žene zapošljavali da mogu platiti porez, prehraniti se i imati krov nad glavom u velikim gradovima.

Nadalje što je obuhvatilo povijest viktorijanskog doba jest i širenje Britanskog Carstva koje se ekspankira od 17. stoljeća gdje je prvo stalno britansko naselje izvan Europe bilo na obali Sjeverne Amerike. Britansko Carstvo bilo je najveće i najdugovječnije carstvo modernog doba. Njegov utjecaj i dalje se osjeća širom svijeta, od Sjeverne Amerike do Australije, te od Afrike do Indije, gdje su engleski jezik i administrativni sustavi preživjeli u novim oblicima. Naselja su se neprestano širila, a do kraja 19. stoljeća carstvo se protezalo od Kanade, preko Afrike i južne te jugoistočne Azije, sve do Australije i Tihog oceana. Zajedno s dijelovima središnje Azije, Carstvo je doseglo svoj najveći opseg 30-ih godina 20. stoljeća, kada je otprilike četvrtina svjetske populacije bila pod britanskom kontrolom. Gdje god su dolazili, Britanci su širili svoj jezik i institucije. Međutim, te su pogodnosti zapravo bile namijenjene samo bijelom stanovništvu, dok su neeuropski potlačeni narodi, osobito u južnoj Africi, trpjeli različite oblike zlostavljanja i često gubili svoje zemlje. (Povijest svijeta, 2006.)

Viktorijansko je doba obilježilo i položaj žene u društvu tako da su bile ograničene samo na rad u kući – poslovi oko majčinstva, održavanja kuće, biranje i planiranje jelovnika, uređivanje kuće i organizacija kućnih zabava, biranja posluge itd. Ono što je bila poruga u očima društva jest upravo neudaja, a pogotovo neudana žena bez bogatstva i bez vrsnog miraza. Takva se žena smatrala i nazivala „starom sluškinjom“. Njezina budućnost ovisila je o velikodušnosti prijatelja, obitelji i poznanika te joj je udaja bila jedina dostupna opcija za donekle kvalitetan i uvriježen život. Od malih nogu se većinom poticalo djevojke da pronađu što boljeg muža tako da bi dobile svoje domaćinstvo i otišle iz kuće roditelja, gdje

bi barem djelomično imale pravo glasa pa makar to bilo u odabiru sluga ili večere. Kuća i domaćinstvo je mjesto gdje bi se jedino čuo njihov glas pa koliko god bio malen – žena je u kući društvo, obitelj i brak držala u zajedništvu i pritom imala važnu ulogu. Briggs navodi kako je „u braku dominantan položaj muža bio i zakonom potvrđen“ i tako se „zbog ekonomskih, socijalnih, a i vjerskih razloga broj razvoda ostao vrlo mali u cijelom viktorijanskom razdoblju, obuhvativši samo 0,2 % ukupnih brakova na kraju stoljeća“ (Briggs, 2003: 246) S druge strane, uz domaćinstvo i brak žene su se u velikom broju bavile i pisanjem, Showalter¹ navodi kako se „golema produktivnost svojstvena spisateljicama 19. stoljeća može pripisati njihovoj posvemašnjoj posvećenosti književnoj profesiji; one su imale manje drugih izvora prihoda nego što je to bio slučaj s muškim autorima. Altickova studija pokazuje da je, unatoč rastućoj stopi profesionalnih pisaca tijekom stoljeća, većina muških autora imala i druga zvanja te druge izvore prihoda. U određenome su broju slučajeva muškarci bili obučeni za druga zvanja, ali ih je književni uspjeh spasio od aktivne službe. U 19. su stoljeću žene iz srednje klase, osim pisanja, mogle izabrati malo drugih zvanja.“ (www. Showalter, 2001) Također u članku govori kako su mnoge žene i živjele od pisanja i tako uzdržavale svoje obitelji i najveće su im se mogućnosti otvarale u podučavanju te u poslovnome sektoru izdavaštva; mnoge su radile kao redaktorice i izdavačke recenzentice. Nadalje, spisateljice su često ovisile o svojoj zaradi i nisu živjele na račun očeva i muževa kako se pretpostavlja. (www. Showalter, 2001)

Nadalje, književnost u viktorijanskom dobu obilježilo je zlatno doba romana, a objavljeno je preko 60 000 proznih tekstova. Javljaju se pisci i njihova najpoznatija djela kao npr. Charles Dickens koji je bio najpoznatiji romanopisac viktorijanskoga doba (Briggs) s romanima *Oliver Twist* i *David Copperfield* gdje tematizira siromašnu djecu koja žive u odgajateljskom domu ili na ulici u industrijaliziranom Londonu, zatim sestre Brontë s djelima isto poznatima na svjetskoj razini, to su *Orkanski visovi*, *Jane Eyre*, *Stanarka napuštene kuće*, te Alfred Tennyson, Robert Browning i Elizabeth Barrett Browning koji su obilježili poeziju u viktorijanskoj Engleskoj.

Uz romane i poeziju, javljaju se i kritike i eseji npr. Millov esej *O slobodi* koji je potaknuo najviše pitanja o crtama života suvremenoga društva. (Briggs, 2003: 234) Naviještaju se i nove žanrovske forme, a to je detektivski roman, najpoznatiji je naslov tog žanra *Sherlock Holmes* Arthura Doylea.

Književnost je postala pristupačna svim slojevima društva unatoč velikom broju školovanih ljudi i pristupačnosti knjiga tako da se na koncu zahtijevalo na raznim vrstama i novim temama prozih tekstova.

3. Jane Austen

---

¹ Svi prijevodi s engleskoga jezika su autorice ovoga završnog rada.

Engleska spisateljica Jane Austen rođena je u prosincu 1775. godine u Steventonu, Hampshire u osmočlanoj obitelji kao sedmo dijete obitelji Austen. Kroz život imala je jednu prijateljicu, oslonac i podršku, a to je bila njezina sestra Cassandra koja se, isto kao i Jane, kasnije u životu nikad nije udala. Jane je imala prosca, točnije je bio obiteljski prijatelj kojeg je odbila – Harris Bigg-Whiter. Zbog njezinog neudavanja, vjeruje se da je to bila glavna i važna nit koja se provlačila kroz njezine ljubavne romane i zbog toga smo dobili drugačije uvide u likove i radnju jer je sve pisano kroz oči neudane žene koja je toliko naglašavala brak, ljubav i sreću dvoje ljudi u svojim romanima, a nikada to nije iskusila na svojoj koži. (www.britannicaJ.A.)

Jane je imala vrlo živahan i brižan obiteljski krug koji joj je pružao stimulirajući, podražajni kontekst za njezino pisanje. Štoviše, njezino iskustvo sezalo je mnogo dalje od Steventona zbog mnogo obiteljskih i prijateljskih veza. U svojim djelima koristila je vlastita iskustva, prirodu, susjedstvo, odnose s ljudima koje je doživjela na čestim putovanjima u Bath i London te je ta iskustva prenijela na likove, teme, mjesto radnje itd. (www.britannicaJ.A.)

Njezino izvanredno pripovijedanje isticalo je položaj žene za vrijeme georgijanskog razdoblja. U njezinim romanima saznajemo što je sve bilo potrebno za kvalitetnu udaju, kako žena živi i što sve mora počinuti prije ulaska u društvo i same udaje.

Jane je počela pisati u dosta ranom životnom dobu nadahnuta Samuelom Richardsonom i Henryjem Fieldingom – tako je nastalo njezino prvo značajnije djelo *Lady Susan* kojim je prikazala i nagovijestila svoje zanimanje o ladanjskoj eliti i njihovim ljubavnim pričama.

Njezinih sedam romana: *Razum i osjećaji*, *Ponos i predrasude*, *Opatija Northanger*, *Mansfield Park*, *Emma*, *Uvjeravanje*, *Sanditon*, objavljeni su posmrtno i svi su bili anonimni s naznakom da je napisala *lady*, budući da žene tada još nisu imale velike ostvarljivosti i prava te su žene morale ostati anonimne sa svojim imenom pri pisanju. Taj problem nije zaustavio žene 18. stoljeća, javlja se i unatoč anonimnosti veliki broj spisateljica koje objavljuju svoja djela pod pseudonimima, inicijalima ili samo titulom. Tako Showalter Elaine u članku *Viktorijanske spisateljice i volja za pisanjem* navodi porast kvalitetnih romana u viktorijanskom dobu: „Čitav niz referencija na porast broja spisateljica, u kritikama objavljivanim po viktorijanskoj periodici, pojačava dojam da je tijekom 19. stoljeća uistinu vrlo mnogo žena stupilo na književno tržište, i da su većina njih bile ambiciozne autorice romana. Godine 1853. *Gentleman's Magazine* začudio se „kvantitativnome rastu i općem poboljšanju kvalitete romana koje su napisale žene... Zaprepašćuje nas već puko nabranje najpoznatijih spisateljica, djelatnih u posljednjih dvadeset do dvadeset pet godina. U tome razdoblju imamo godišnje bar tri do četiri dobra romana, ne računajući one u kategoriji iznimno obećavajućega“ (www. Showalter, 2001.)

Roman *Sanditon* objavljen je tek 1925. godine kao najkasniji objavljeni koji nije ni dovršen od strane Jane, tako da se u sadašnjici daje na slobodu scenaristima i producentima završiti roman kako žele budući da je *Sanditon* pretvoren u seriju od knjige, koja je ipak nedovršena oduševila mnogu publiku.

Sažetije i Beker govori o Jane Austen i navodi kako su se „za života Jane Austen dogodile u Engleskoj velike promjene. Rođena je 1775. godine kada je izbio rat za američku nezavisnost, nedugo nakon tog rata uslijedila je Francuska revolucija, a u Engleskoj su francuski emigranti našli svoje utočište. Početkom 19. stoljeća Engleska je bila u ogorčenom sukobu s Francuskom koji je završio s Napoleonovim porazom u bitci kod Waterlooa (u današnjoj Belgiji). Industrijska revolucija je bila u svom početnom zamahu, James Watt je usavršio svoj parni stroj, a makadamske ceste si znatno doprinijele bržem i sigurnijem međugradskom prometu. O svemu tome ima tek malo (i često posrednog) spomena u njezinim romanima, no zbog toga je ne bismo trebali kudititi. Opisivala je ladanjske društvene slojeve i mlade djevojke za koje su sve te promjene očito bile tek udaljeni i magloviti događaji.“ (Beker, 2002: 283)

4. Recepcija i kulturološka slika romana *Ponos i predrasude*

Roman u viktorijanskom dobu nije imao popularnost kao što ima danas, naravno razlog tome i jest viktorijansko doba i kako se shvaćao u tadašnje vrijeme. Nakon objavljivanja 1813. godine nije imao mnogo čitalaca sve do sredine 19. stoljeća kada je popularnost znatno rasla iz dana u dan. Tome je možda razlog što je Jane u svojem djelu obradila i provukla teme živopisnim prikazivanjem društva, običaja i odnosa društva engleske srednje klase, a kako je knjiga tada već daleko postala dostupna svima, pa makar to podrazumijevalo i neka od poglavlja knjiga koja su bila tiskana u novinama, društvo se pronalazilo u njezinim rečenicama i opisima i dalo im iz druge ruke prikaz onoga što oni jesu i kako se dalje odvija društvo. Tako je od sredine 19. stoljeća popularnost knjige kontinuirano rasla i sezala visoku razinu i zajedno došla na policu sa već tada poznatim djelima. Jane je imala nacрте svojih romana znatno ranije, čak dva desetljeća prije objavljivanja njezinih naslova, o tome navodi Rachel M. Brownstein u članku „*Northanger Abbey, Sense and Sensibility, Pride and Prejudice*“, a prema “memorandumu“ Cassandre Austen da su gore tri navedena romana „bila zacrtana 1790-ih. Budući da su romani bili objavljivani znatno kasnije, a nema preživjelih rukopisa, nemoguće je odrediti do koje mjere nacrti odgovaraju romanima kako su nam poznati, te kakve su revizije obavljene i kada ih je Jane Austen izvršila, te koji roman možemo smatrati prvim, drugim ili trećim.“ (Beker, 2002: 263) Tom analogijom, dalo bi se pomisliti da su Janeini romani “pronašli“ pravu publiku u viktorijanskom društvu jer su takva djela kao što *Ponos i predrasude* i svi ostali njezini romani postali popularni za vrijeme vladavine kraljice Viktorije, a da su objavljeni ranije kada su i bili gotovi, možda bi čekala duže na popularnosti nego što i ovako jest.

S vremenom, djelo se čitalo sve do 20. i 21. stoljeća, kada je Janeina knjiga i oživjela u vrhunskim filmovima modernog doba. Djelo je voljeno u svakoj generaciji pa tako danas postoje mnoge inačice

Ponos i predrasuda, a i nekih od ostalih njezinih djela. Mnogo je filmova crpilo samo ideju i neke opise iz knjiga, pa je tako dobro poznati *chick flick* film 90-ih godina 20. stoljeća *Clueless*, inspiriran knjigom *Emma*, također jedna od vrhunskih knjiga Jane Austen. Analogno tome, roman danas uživa veliku popularnost i smatra se svjetskim klasikom sa svojim slojevitim likovima, suptilnom satirom i ljubavnom radnjom.

Kulturološkom slikom romana može se vidjeti kako Jane predstavlja društvo 19. stoljeća koje je bilo strogo na tradiciji, to se posebno može primijetiti u brakovima koji su se sklapali isključivo radi prihoda i u ranoj dobi žena jer ako je žena predugo u društvu bez udvarača, smatra se nekompatibilnom za brak i život domaćice i majke. Žena mora biti vješta u najmanje tri svjetska jezika, pletivu, plesanju, sviranju, crtanju i svim dalje umjetničkim poslovima kako bi prikazala obiteljsko ime u najboljem svjetlu i kako bi se predstavila kao prava žena koja je spremna za udaju i koja će ispunjavati ulogu i majke i žene onako kako društvo zahtijeva i očekuje. Stereotipi su bili čvrst element odlučivanja ako je netko za udaju i ženidbu – bez dobrog obiteljskog imena, ponašanja u skladu s tadašnjom normom, lijepog i kulturnog odgoja, nema prikladne budućnosti za određenog pojedinca.

5. O liku

Cvjetko Milanja u predgovoru knjige *Autor, pripovjedač, lik* nagovještuje kako se „sve manje pozornosti posvećuje liku kao psihološkoj datosti.“ (Milanja, 1999: 7) Također govori kako se kategorija lika više ne promatra kroz njegovu psihološku ulogu i jezične specifičnosti, što su bile karakteristike realističkog stila i mimetički strukturiranih književnih djela. Sada se likovi gledaju kao "učesnici" koji doprinose razvoju strukture radnje. Lik se prije analizirao s psihološkog aspekta i kroz prizmu mimetizma, dok ga naratologija sada razmatra s aspekta funkcija koje ispunjava. Tako će se vidjeti u analizi koliko zapravo može doći do psiholoških karakteristika i zaključaka o liku samo na razini psihe.

Kad se govori o liku, bilo da je riječ o romanu, epu, kazališnom komadu ili pjesmi, pitanje načina njegove analize i njegovog statusa predstavlja jedno od ključnih pitanja u tradicionalnoj kritici (bilo staroj ili modernoj) i teoriji književnosti. Najsloženije književne tipologije (kao što su one koje su izradili Aristotel, Lukacs, Frye itd.) uvijek se temelje na više ili manje jasno izraženoj teoriji lika, bilo da se radi o problematičnim ili neproblematičnim junacima, te o likovima identificirajućeg ili pročišćujućeg tipa ili pojedinca. (Hamon, 1999: 429) Zatim navodi da bi jedan od početnih zadataka stroge književne teorije bio, a da se pritom ne pomiješaju tradicionalni pristupi tematskom pitanju, anticipirati svaku interpretaciju ili komentar opisne faze unutar stroge semiotičke analize. (isto) Nadalje, Ako se a priori smatra da je lik znak, tj. ako se odabere "perspektiva" koja ga oblikuje i povezuje s porukom koja se definira kao komunikacija i zbroj lingvističkih znakova (umjesto da se prihvati kao datost koju nudi tradicija kritike i kultura fokusirana na pojam ljudske "osobe"), to implicira da analiza ostaje konzistentna i prihvaća sve metodološke posljedice. (isto)

Hamon navodi da lik „kao isprekidan morfem tvori jedinstvo značenja i možemo pretpostaviti da se označeno može analizirati i opisati. Prihvatimo li hipotezu da „lik romana, koji jedino rađa jedinstvo smisla, tvori tek rečenice koje sam izgovara ili koje su rečene o njemu“, to znači da je lik tek podloga za razgovor i transformacije priče.“ (Hamon, 1999: 438) U ovom okviru, lik se tretira kao osnovna komponenta koja omogućava razgovor i promjene unutar priče. Umjesto da bude nepromjenjiva *datost*, lik je dinamičan i njegovo značenje se razvija i mijenja u odnosu na kontekst priče i način na koji se prikazuje i interpretira kroz narativ. Ova perspektiva naglašava kako se likovi u književnim djelima oblikuju i shvaćaju u odnosu na svoje funkcije i uloge unutar šire narativne strukture.

5.1. Lik u viktorijanskom romanu (determinacija vremenom i prostorom)

Likovi se, naravno, u djelima nalaze i u određenom vremenu i prostoru, a tako vrijeme i prostor mogu utjecati na lika pa između njih nastaje okosnica gdje se međusobno oslanjaju jedno na drugo. Nemalo zanimljiv detalj u romanu *Ponos i predrasude* jest taj da Austen ne obraća previše pozornosti na opisivanje prirode, vremena i okoline i kako to može utjecati ili utječe na lik/ove. Upravo o tome pisao je Xavier Lachazette koji navodi da je „zanimljivo primijetiti da, objektivno gledano, *Ponos i predrasude* sadrži ograničenu količinu vokabulara vezanog uz prirodu poput stabala, cvijeća, biljaka, životinja, voća, vrtova, vremenskih uvjeta i krajolika.“ (www. Lachazette) Također, *Ponos i predrasude* je roman u kojem se sunce i mjesec nikada ne spominju i gdje se o vremenskim prilikama rijetko raspravlja, što opovrgava ideju da je Britanija zemlja u kojoj su strastvene rasprave o atmosferskim uvjetima uobičajene. Zapravo, osim raznih balova održanih u Merytonu ili Netherfieldu, rijetko što se događa noću u romanu - sigurno ne i neočekivani posjet Lady Catherine de Bourgh Longbournu, kako je prikazano u filmu - tako da pripovijedanje nema potrebe za mjesečinom. (www. Lachazette)

„Stoga se sugerira utilitaristički pogled na prirodne objekte i fenomene: kiša se spominje i zapravo je ključni dramatični element u sedmom poglavlju kada gospođa Bennet planira poslati svoju najstariju kćerku u Netherfield Park u nadi da će bijes vremenskih prilika zadržati tamo za noć, čime će potaknuti romantičnu vezu između Jane i g. Bingleya: *Stoga je Jane bila primorana jahati i majka ju je otpratila do vrata uz brojna vedra predviđanja kišnog dana. Njezine nade bile su uslišane; nedugo nakon Janeinog odlaska, počela je jaka kiša. Njezine sestre bile su zabrinute za nju, no majka je bila oduševljena. Kiša je nastavila padati čitavu večer bez prekida; Jane se nikako nije mogla vratiti. Baš sam se dobro sjetila – rekla je gospođa Bennet, više no jednom, kao da je zasluga što kiši isključivo njezina.* (Austen, 2015: 38) Međutim, osim spominjanja „niza kiša“ koja drži djevojke iz Longbournu unutra, sprječavajući ih da odu u Meryton, ostatak romana je, koliko znamo, ispunjen sunčevom svjetlošću. Isto tako, sve životinje u romanu spominju se isključivo u vezi s uporabom koju mogu imati: konji i poniji za prijevoz; pastirke za ribolov; ptice, patke i jarebice za lov i jelo. Psi se ne spominju, ali

lovački psi su prisutni, dok su mačke i drugi domaći ljubimci nepostojući.“ (www. Lachazette) U romanu *Ponos i predrasude*, prirodni fenomeni poput kiše i sunčeve svjetlosti koriste se samo u funkcionalnom smislu. Kiša ima ključnu ulogu u određenom trenutku radnje, dok se ostatak priče odvija u sunčanom vremenu. Životinje su spomenute samo prema njihovoj praktičnoj upotrebi, poput konja za prijevoz ili ptica za lov, dok kućni ljubimci poput pasa i mačaka nisu prisutni. Ovaj prikaz uvjerava da prirodni elementi i životinje služe prvenstveno za razvoj radnje i praktične potrebe likova, a ne za stvaranje emotivnih ili simboličnih značaja. (www. Lachazette)

Zanimljivo i Beker uvodi u likove i kako tko na koga utječe u obitelji Bennet, a to je da „otac je inteligentan, ali rezigniran, otuđen od ženskog svijeta svoje obitelji. Jedino sa svojom kćerkom Elizabethom razgovara kao s ravnopravnim sugovornikom i nju jedino cijeni, dok mu ostale manje ili više idu na živce. To se naročito odnosi na njegov odnos prema vlastitoj supruzi koju gotovo otvoreno prezire. Tri najmlađe kćeri su uglavnom šašave i služe tek kao kontrast i otežavajuća okolnost ugroženom obiteljskom ugledu.“ (Beker, 2002: 275) Dok se otac povlači i pokazuje nepovjerenje prema supruzi i mlađim kćerima, one su preplavljene brigom o tome kako će osigurati dobre brakove za svoje kćeri. U to vrijeme, brak je bio ključan za društveni i ekonomski status, što je stavljalno ogroman pritisak na roditelje, posebno majke, da pronađu pogodnog udvarača za svoje kćeri i tako poboljšaju obiteljski položaj. Dok majka i kćeri osjećaju teret tih očekivanja, otac, koji se distancira od obiteljskih briga i izražava preziranje prema supruzi i mlađim kćerima, ne dijeli njihov osjećaj urgentnosti. Njegova nezainteresiranost i povlačenje od tih briga odražavaju njegovu nemogućnost da se uskladi s društvenim normama tog vremena, dok njegova obitelj nastoji uskladiti obiteljski status s očekivanjima društva.

5.2. O emocijama

Emocije imaju veliki utjecaj na živote, sve od prošlosti, do današnjice i budućnosti. Neizostavan su dio svakog ljudskog bića, bio on živ ili ne, u ovom slučaju, to se najbolje može vidjeti u likovima, odnosno u književnosti. Pomoću emocija, lik u djelu priznaje svoje osjećaje, otkriva ili prikriva svoju ljutnju, tugu, sreću. To čini radnju djela intrigantnijom, povezuje sve ostale likove oko njega, a ponajviše, tim istim emocijama djeluje i na čitatelja. Isto tako i čitatelj emocijama doživljava djelo – bio pozitivan ili negativan ishod radnje. Čitati se ne može bez emocija, a osobito živjeti bez njih. Richard Firth-Godbehere u uvodu svoje knjige *Ljudska povijest emocija* navodi i definira što je emocija. „Najveći je problem pronaći odgovor na pitanje „što je emocija?“ (Firth-Godbehere, 2023: 10) Postavljeno pitanje je objasnio kroz razna poglavlja o povijesti i što su to značile emocije za prošla vremena; emocija ima različitu definiciju za svakog čovjeka.

Firth-Godbehere kaže da nas odgoj i kultura podučavaju kako se trebamo ponašati kad nešto osjećamo, ali je „moguće da svi osjećamo slično, no način na koji razumijemo i izražavamo osjećaje mijenja se ovisno o vremenu i kulturi.“ (Firth-Godbehere, 2023: 11)

Spominje i sintagmu emocionalni režim kojeg je osmislio povjesničar William Reddy, a „označava očekivana emocionalna ponašanja koja nam nameće društvo u kojem živimo. Ti su režimi pokušaj objašnjavanja načina na koje izražavamo emocije u raznim situacijama.“ (isto, 13) Ovaj koncept odnosi se na društvena pravila i norme koja određuju kako bismo trebali izražavati emocije u različitim situacijama. Režimi emocija pokušavaju objasniti kako i zašto reagiramo na određene načine u specifičnim društvenim kontekstima, pokazujući da naše emocionalne reakcije nisu samo prirodne, već i naučene.

Takav emocionalni režim koji je naučen i nametnut od strane društva, u ovom slučaju od strane obitelji, može se vidjeti kod odgoja gospodina Darcyja: *Kao dijete su me naučili što je ispravno, ali nisu me naučili da popravim svoju ćud. Stekao sam dobra načela, ali sam bio prepušten slijediti ih s ponosom i umišljenošću.* (Austen, 2015: 393) Takvim postupkom nametanja emocija smo dobili lika koji ne može iz prve primijetiti svoje pogreške ni zaustaviti svoje predrasude.

6. Analiza likova

6.1. Elizabeth Bennet i gospodin Darcy

Elizabeth je Bennet protagonistica u djelu *Ponos i predrasude* Jane Austen, a uz to je i druga kći obitelji Bennet od ukupno pet sestara. Elizabeth je po naravi otvorena, izravna, otresita i oštra u odgovorima. Ono što ističe Elizabeth od mnogih likova u romanu je njezino (svjesno) neuklapanje u društvo 19. stoljeća jer ne pridaje toliko pozornosti na njega kao što npr. u usporedbi s Elizabeth – to radi njezina majka koja pouzdano uvažava društvo i pokušava biti što savršenija – Elizabeth se tako opire društvenim normama. Roman sadrži dijaloge tako da Elizabeth vodi razgovor jednako sjajno kao i bilo tko drugi od likova, budući da se dobra retorika cijnila u tadašnjem društvu. Elizabeth, kako je spomenuto, direktne je i iskrene naravi prema svima, pa i prema svojoj najstarijoj sestri Jane koja je podosta skromna djevojka, dobre i mile naravi kojoj treba gdjekad mnogo uvjerenja: – *Silno mi je polaskao kad me je drugi put pozvao na ples. Nisam očekivala takav kompliment. – Zar nisi? Ja sam ga za tebe očekivala. Ali to je velika razlika između nas. Komplimenti tebe uvijek iznenade, a mene nikad. Što bi moglo biti prirodnije no da te ponovno pozove na ples? Nije mogao drukčije kad je vidio da si pet puta ljepša od svake druge žene u onoj prostoriji. Na tome ne treba zahvaliti njegovoj kavalirštini. Dakle on je uistinu veoma ugodan muškarac i dajem ti dopuštenje da ti se sviđa. Sviđali su ti se i mnogo gluplji od njega.* (Austen, 2015: 19)

Također, Elizabeth ima netradicionalan pogled na brak, vjeruje da se treba udati prvenstveno zbog ljubavi i za nekoga tko je blizak i jednak svojoj naravi. S takvim pogledom na brak i samopouzdanog uma – prikazuje se kao neovisna heroina kojoj ne treba muškarac i brak kako bi ona bila sretna. Kada je došao gospodin Collins u posjetu obitelji Bennet, a koji je i zakoniti nasljednik njihovog cijelog posjeda, budući da obitelj Bennet nema muškog nasljednika, gospođa Bennet pristala je na Collinsovu molbu da

zaproši neku od kćerki obitelji Bennet. Gospođa Bennet u tome je vidjela spas tako da djevojke i ona sama ne završe na ulici kada gospodin Bennet umre jer će tim brakom osigurati da ostanu na posjedu do kraja njezina života. Elizabeth te zaruke nije vidjela kao spas i nije htjela praktički spasiti svoju obitelj od “propasti” kako govori gospođa Bennet, odbila je ponudu za brak jer nije voljela gospodina Collinsa i nije htjela pasti pod normu da se mora udati i živjeti nesretnim životom u braku s čovjekom kojeg nikada nije ni vidjela, a pritom još ni zavoljela: *Zaboravljate da vam nisam odgovorila. Dopustite da to učinim bez daljnjeg gubljenja vremena. Primate moju zahvalu za kompliment koji mi dajete, veoma sam svjesna časti vaše bračne ponude, ali meni je nemoguće učiniti drugo doli odbiti je. (...) Riječi mi, gospodine – Uzviknula je Elizabeth – vaša je nada prilično neobična nakon moje izjave. Ja sam savršeno ozbiljna u svom odbijanju. Vi mene ne biste mogli usrećiti i uvjereni da sam ja posljednja žena na svijetu koja bi vas mogla usrećiti.* (Austen, 2015: 122)

Prosidba gospodina Collinsa nije bila jedina za Elizabeth, na početku romana obitelj upoznaje gospodina Bingleyja i njegove sestre, a zajedno s njima i Bingleyjevog prijatelja gospodina Darcyja, koji joj je na prvi pogled bio arogantan i koji se držao visoko u društvu svojim samopouzdanjem i bogatstvom. Nije osjećala simpatije prema njemu, pogotovo kada je načula razgovor između njega i gospodina Bingleyja: *Ja ne bih bio tako izbirljiv kao vi, kraljevstva mi! – uzviknuo je Bingley. – Časti mi, nikad u životu nisam upoznao toliko mnogo ljupkih djevojaka kao večeras; a nekoliko njih koje vidite, neobičajeno su lijepi. – Vi plešete s jedinom zgodnom djevojkom u ovoj prostoriji – rekao je gospodin Darcy gledajući najstariju gospođicu Bennet.* (Austen, 2005: 16) To je samo još više odbilo Elizabeth, ali se uvijek usprkos okolnostima i radnjom u romanu, pronašla u njegovom društvu. Gospodin Darcy vremenom shvaća njegove osjećaje prema Elizabeth i tako povlači potez prosidbe koji Elizabeth odbija, zbog razloga što je saznala da je gospodin Darcy udaljio njezinu sestru Jane i njezinog udvarača gospodina Bingleyja misleći kako Jane nije prikladna za njegovoga prijatelja zbog obiteljskog nebogatstva i mamine želje da joj se kćerka isključivo bogato uda. Uz taj razlog, odbila ga je upravo i zato što se Darcy mrsko ponašao prema gospodinu Wickhamu, vojniku koji je bio siromašan i sada služi u ratu jer mu je gospodin Darcy odbio dati ostavštinu svog oca, budući da ih je oboje odgajao Darcyjev otac kada su bila mala djeca. To su sve bili razlozi zašto je Elizabeth odbijala biti s gospodinom Darcyjem jer prema tim optužbama i predrasudama, gospodin Darcy za nju nije bio častan čovjek s kojim se vidjela u braku: *U slučajevima kao što je ovaj, vjerujem da je uobičajeno izraziti zahvalnost za izjavljene osjećaje, ma koliko se na te osjećaje ne uzvrćalo jednakom mjerom. Prirodno je da se zahvalnost osjeća i da ja mogu osjetiti zahvalnost, sad bih vam zahvalila. Ali ne mogu – nikad nisam željela vaše dobro mišljenje, a vi ste ga u svakom slučaju krajnje nevoljko dali. (...) Osjećajima koji su vas, kako mi kažete, dugo priječili da priznate vašu ljubav, neće biti velika poteškoća pomoći vam da tu ljubav prebolite nakon ovoga objašnjenja.* (Austen, 2015: 209)

I nisam vas poznavala ni mjesec dana, a već sam vas smatrala posljednjim muškarcem na svijetu za kojeg bi me se moglo nagovoriti da se za njega udam. (Austen, 2015: 213)

Gospodin Darcy u tom je trenutku, a i u događajima prije prve prosidbe bio ponosan i pun predrasuda za Elizabethinu obitelj, gospodin je Darcy samo htio spasiti svojega prijatelja od propaloga braka kako je naslutio da će i biti po željama koje je čuo od Janeine majke, gospođe Bennet. Brbljava gospođa Bennet nije ni svjesna što je napravila, a njoj je samo u cilju udati svoje djevojke. Majčinski instinkt i njezin jezik su radili brže od njezinoga razmišljanja, pa je tako prikazana kao otvorena, bedasta i uporna žena s velikim očekivanjima.

Elizabeth je također bila puna predrasuda prema gospodinu Darcyju do trenutka u romanu gdje se otkriva istina. Iako je Elizabeth nadarena živošću njezinoga uma, tako i čini greške na temelju predrasuda, ali unatoč tome procjenjuje ljude i njihove namjere.

Saznala je pravu istinu o Darcyjevim postupcima putem Darcyjevog pisma kojeg joj je ostavio. Prešao je preko svojeg ponosa i predrasuda za njezinu obitelj i priznao krivicu da nije trebao tako lako povezati Jane sa željama svoje majke jer to nije bila Janeina intencija, ona se zaljubila u gospodina Bingleyja bez osvrtnja i usredotočivanja isključivo samo na njegov novac. Gospodin Wickham prevario je gospodina Darcyja i htio se oženiti s Darcyjevom šesnaestogodišnjom sestrom samo zbog njezinog bogatstva i vrlo primjerenog miraza za brak. Elizabeth shvaća i pokušava ispraviti svoje predrasude i zapečatiti tako svoje osjećaje prema gospodinu Darcyju; *Duboko se postidjela same sebe. Nije mogla misliti ni o Wickhamu ni o Darcyju bez uvjerenja kako je bila slijepa, pristrana, opterećena predrasudama, nerazumna. Kako sam se odvratno ponijela! – uzviknula je. – Ja, koja sam se dičila vlastitim rasuđivanjem! Ja, koja sam prezirala sebe zbog svojih sposobnosti! Koja sam često prezirala velikodušnu iskrenost moje sestre i udovoljavala svojoj taštini beskorisnim ili pokude vrijednim nepovjerenjem. Kako je ponižavajuće ovo otkriće! A ipak, kako je opravdano to poniženje!* (Austen, 2015: 227) U navedenom se citatu može iščitati i njezin pravi karakter do kojeg je sama prokopala u svojoj glavi i samoj sebi ga priznala; može biti brzopleta s predrasudama i nestrpljiva oko čekanja objašnjenja sve dok joj se to loše ne odrazi, iako se u ovom slučaju na koncu ipak odrazilo pozitivnim ishodom – udajom za gospodina Darcyja. Shodno prije kraja, valja napomenuti i Elizabethin čvrsti feministički stav tako što se izrugivala standardima gospodina Darcyja koje je on zacrtao za žene koje su po njegovom mišljenju, dostojne njegovog vremena i strpljenja; *Žena mora podrobno poznavati glazbu, pjevanje, crtanje, plesanje i moderne jezike, kako bi zavrijedila tu riječ; a uza sve to, mora imati ono nešto u svojoj pojavi i hodu, u intonaciji glasa, ponašanju i izražavanju, ili bi ta riječ bila tek napola zaslužena.*

Sve to mora imati – dodao je Darcy - i svemu tome mora pridodati još nešto bitnije, bogatstvo uma stečeno intenzivnim čitanjem.

Više se ne čudim što poznajete samo šest svestrano naobraženih žena. Prije se čudim da poznajete uopće ijednu takvu. (Austen, 2015: 47)

S druge strane, gospodin se Darcy smatra muškim parnjakom Elizabethi, pripovjedač često opisuje događaje iz Elizabethine perspektive, pa tako često pristoji da je Elizabeth simpatičniji lik. Na kraju krajeva, imaju iste procjene jedno o drugome, a tek na kraju zbog svoje tvrdoglavosti dolaze do zaključka da su spojivi jedan za drugog – tako da čitatelj s vremenom shvaća da je gospodin Darcy Elizabethin idealan partner. Darcy je pametan i iskren neženja koji ima tendenciju brzog i strogog rasuđivanja kao što se moglo vidjeti oko odluke za svojeg prijatelja Bingleyja i njegove simpatije. Na početku romana može se razaznati njegova oholost što mu otežava udvaranje jer kada se prvi put obrati gospođici Elizabeth, shvaća koliko je neprikladna prilika za njega, nego da dâ priliku njezinim čarima, ljepoti itd.: - *Na koju mislite? – Okrenuo se i nakratko pogledao Elizabeth dok, uhvativši njezin pogled, nije svrnulo svoj i hladno rekao: – Podnošljiva je, ali nedovoljno zgodna da bi me dovela u iskušenje; a trenutačno nisam raspoložen davati važnost mladim damama koje su ostala gospoda zanemarila. Bolje se vi vratite svojoj partnerici i uživajte u njezinim osmijesima, jer sa mnom samo tratite vrijeme.* (Austen, 2015: 16)

Prije njihova sretna završetka, na početku romana počeo je shvaćati njegove osjećaje prema njoj, iako ju je u nekoliko navrata kada su se vidjeli, gledao samo kako bi ju kritizirao do trenutka shvaćanja: *Ali čim je samome sebi i svojim prijateljima jasno dao do znanja da na njezinome licu jedva da ima išta zgodnoga, počeo je uviđati da to lice djeluje neobično pametno zbog predivnog izraza njezinih tamnih očiju.* (Austen, 2015: 29)

Njihovi muško-ženski odnosi su kompleksni i dinamični. Oboje su ponosni, predrasudni, tvrdoglavi sve dok ne počnu razvijati dublje osjećaje jedno prema drugome. Elizabeth počinje uviđati Darcyjeve pozitivne osobine, dok Darcy, unatoč svojoj početnoj nespretnosti, sve više cijeni Elizabethinu inteligenciju i iskrenost.

Na kraju romana Ponos i predrasude, njihova veza koja se razvijala kroz sukobe, prepreke i nesporazume, svladavaju predrasude i zajedno pronalaze sreću, gospodin Darcy: *Previše ste velikodušni da biste se poigravali sa mnom. Ako su vaši osjećaji još uvijek jednaki kakvi su bili prošlog travnja, recite mi to odmah. Moji osjećaji i želje nisu se promijenili; ali jedna vaša riječ zauvijek će me ušutkati.* (Austen, 2015: 389) Elizabeth je priznala svoju ljubav prema Darcyju i svojem ocu s kojim se najbolje slagala i za kojeg je znala da će joj uvijek biti vjetar u leđa: - *Sviđa, sviđa mi se – odgovorila je Elizabeth sa suzama u očima. – Volim ga. I on nije nedolično ponosan. Savršeno je ugodan. Vi ne znate kakav je on doista: zato vas molim da mi ne zadajete bol govoreći o njemu takvim riječima.* (Austen, 2015: 400)

6.2. Gospodin Bingley i Jane Bennet

Nadalje, idući muško-ženski odnos koji je zadobio čitatelje su gospodin Bingley i Elizabethina starija sestra Jane. Od početka romana, pri njihovom prvom upoznavanju saznajemo koliko je Jane zadobila pozornost gospodina Bingleyja svojom ljepotom, nježnošću u njezinu držanju i govorenju u

razgovoru s gospodinom Darcyjem: - *Oh! Ona jest najljepše stvorenje koje sam ikad vidio!* (Austen, 2015: 16) Koliko je ona očarala gospodina Bingleyja, toliko je i on Jane: - *Upravo je ono što mladić treba biti – rekla je. Razuman, dobrodušan, živahan; i uz to, nikad nisam vidjela tako razdragano ponašanje! Tako mnogo prirodnosti, s tako savršenim odgojem!* (Austen, 2015: 19) Primjećuje se kako je Jane Austen primijenila pravu sadašnjicu njezinoga doba u roman, a to je da su djevojke rezolutno tražile muškarca s novcem, posjedom, ali ponajprije – u Janeinom slučaju – muškarca s dobrom dušom i dobrim namjerama kako je navedeno u spomenutom citatu.

Međutim, na početku se moglo pretpostaviti kojim bi putem njihov odnos mogao ići, vjerujući da će biti brzo odlučen brak dok u njihov odnos nije stupio gospodin Darcy sa svojim namjerama i krivo donesenim osudama za Janeinu obitelj, misleći kako je njezina obitelj htjela obistiniti brak između Jane i gospodina Bingleyja samo zbog njegovog bogatstva i posjeda i misleći kako Jane nema jednake osjećaje prema gospodinu Bingleyju kao što on ima prema njoj, ne znajući da je Jane sramežljiva, osobito u izjašnjavanju svojih osjećaja: *Promatrao sam i Vašu sestru. Njezin izgled i ponašanje bili su otvoreni, razdragani i privlačni kao i uvijek, ali bez ijednog simptoma neke osobite sklonosti, i na temelju pomnog promatranja te večeri ostao sam uvjeren da, iako ona sa zadovoljstvom prihvaća znakove njegovog udvaranja, ne potiče ih nukana osjećajima.* (Austen, 2015: 216)

Nakon krivo donesenih odluka od strane gospodina Darcyja, namjernog planiranja da se Jane i gospodin Bingley ne vide u Londonu, procjene njezine obitelji, na kraju ipak dobivamo bajkoviti kraj, a to je prosidba Jane i Bingleyja. Neposredno prije prosidbe gospodin je Bingley uživao svoje vrijeme sa gospodinom Bennetom u lovu, razgovoru s gospođom Bennet i ostalim sestrama obitelji Bennet. Nakon zaruka, može se iščitati i Janeina skromnost prema sebi samoj i pomisao kako nije zaslužila biti toliko sretna, što je kontroverzno s obzirom da u romanu nemamo uvid u njezine loše postupke iz prošlosti i krivična razmišljanja, ali vidi se i njezina velikodušnost za ostale ljude: - *Ovo je previše! – dodala je. – Daleko previše. Ja to ne zaslužujem. Oh! Zašto nisu svi ovako sretni?* (Austen, 2015: 369) Elizabeth je slušatelj oboje zaljubljenika, pa tako i gospodin Bingley izražava Elizabeth koliko je Jane savršena: *Krajnje su se srdačno rukovali; i zatim je ona, dok se njezina sestra nije spustila s kata, morala slušati sve što je on imao reći o svojoj vlastitoj sreći i o Janeinoj savršenosti; i usprkos tome što je on bio udvarač, Elizabeth je uistinu vjerovala da su sva njegova očekivanja sreće opravdana, jer su se temeljila na Janeinoj sjajnoj pameti i više no sjajnoj ćudi, i općenitoj sličnosti njihovih mišljenja i ukusa.* (Austen, 2015: 370) Jane i gospodin Bingley su malo težim putem i preprekama došli do svoje istinske sreće vjerujući i stavljajući mišljenja svojih najbližih ispred svojih. Ipak, svojom povučenošću u iskazivanju osjećaja i velikodušnosti svojih srca, ljubavljaju prema svojoj obitelji i prijateljima, došli su do svojeg sretnog završetka kakvog su i zaslužili.

6.3. Gospodin Wickham i Lydia Bennet

Veoma skandalozan obrat u muško-ženskim odnosima imali su Lydia, najmlađa kći u obitelji Bennet, i gospodin Wickham. Po normama tadašnjega društva, ne udati se i pobjeći sa voljenim bila je loša vijest upravo zato što se tako obitelj polaže na loš glas, odnosno, na sramotan glas iz koje bi se obitelj nezgodno ili uoče ne bi izvukla iz te situacije. To je zamalo bio slučaj kod ovo dvoje likova. Prvenstveno, gospodin Wickham, kao što je do sada spomenuto, lik je na lošem glasu i u nimalo dobrim odnosima s glavnim likovima. Očijukao i šarmirao je Elizabeth pri njihovom prvom upoznavanju dajući čitateljima naznaku da nije loš lik i da se u životu naporno snalazio da zadobije sebi vrijedno ime. Saznajući njegovu pravu povijest, primijeti se da to nije bilo u pitanju jer jedino što je mogao napraviti nakon nesuglasica s gospodinom Darcyjem odlazak je u vojsku kako bi ipak zaradio nekakav novac. Lydia je karakterno vrlo nestrpljiva, brzopleta, naivna djevojka. To se najviše primijeti u njezinom odnosu s gospodinom Wickhamom za kojim je krenula bez imalo razmišljanja te kako će se to obistiniti na njezinu obitelj i njihov ugled. Za njihov bijeg i njihovo vjenčanje za koje nitko nije znao, saznajemo u pismu gospođe Gardiner Elizabethi, a vjenčali su se uz pomoć novčanih sredstava anonimnog dobročinitelja, Beker navodi da „dobročinitelj nije bio nitko drugi nego sam Darcy!“ (Beker, 2002: 280) Vidimo Lydijinu naivnost i zaljubljenost preko ušiju kada gospođa Gardiner u pismu piše: *Ali Lydiju je zatekao apsolutno odlučnu ostati gdje je bila. Nije marila ni za koga od svojih prijatelja; nije željela njegovu pomoć; nije željela ni čuti da napusti Wickhama. Bila je sigurna da će se oni prije ili kasnije vjenčati i nije joj bilo mnogo važno kad.* (Austen, 2015: 344) Gospodin Darcy zbog njezine tvrdoglavosti ubrzava vjenčanje za koje Wickham uopće nije ni imao namjeru. Gospodin je Wickham isključivo gledao samo na sebe, a sa strane je pomislio kako će, ako se vjenča s Lydijom, dobiti i njezin miraz. Gledavši samo pravu istinu za gospodina Wickhama, može se vidjeti njegova sebičnost i ustrajnost da sebi napravi optimalan život.

6.4. Gospodin i gospođa Bennet

Daljnji muško-ženski odnos koji je započeo roman i koji je jedan od dugotrajnijih odnosa između ostalih mladih parova i ljubavnika su gospodin i gospođa Bennet. Beker navodi kako su „lude (*fools*) bitan dio rasporeda likova u romanu. Naročito je u komičnom romanu udio budala od posebne važnosti. U *Ponosu i predrasudi* to su Elizabethina mati, mlade sestre Bennet, svećenik Collins te lady Catherine de Bourgh. Bedastoća gospođe Bennet očituje se već u prvom prizoru, u dijalogu sa svojim mužem kada je on vuče za nos a ona toga nikako nije svjesna, premda je sigurno da se njezin muž prema njoj već ne znam koliko puta tako ponio.“ (Beker, 2002: 280) Upravo to vidimo u prvom poglavlju kada gospođa Bennet nagovara svojeg supruga da predstavi djevojke gospodinu Bingleyju: - *Gospodine Bennet, kako možete tako grditi svoju vlastitu djecu? Uživajte srdeći me. Nemate nimalo suosjećanja prema mojim jadnim živcima. – Griješite, moja draga. Ja gajim veliko poštovanje prema vašim živcima. Oni su moji stari prijatelji. Slušam kako ih razborito spominjete najmanje ovih prošlih dvadeset godina.* (Austen, 2015: 9) Beker kaže kako „dijalog također pokazuje kako između gospođe Bennet i njezinoga supruga

više nema prave komunikacije, istinskog razumijevanja i ljubavi, nego se sve pretvorilo u natezanje i zadirkivanje.“ (Beker, 2002: 280)

Na prvi pogled, dosta su velike razlike između starih Benneta, ali ipak imaju isti cilj za svoje kćerke, a to je udati ih. Gospodin Bennet na takvim odlukama nije proziran kao što je gospođa Bennet koja pouzdano naglašava svoje planove za djevojke i za koje želi samo najbolju budućnost. Ono gdje gospodin Bennet najviše nalazi problem u tom planu da djevojke stupe u brak jest sama Elizabeth s kojom ima naročit odnos i za koju tvrdi da je *pronjavija od svojih sestara*. (Austen, 2015: 9) On se divi Elizabethinoj samopouzdanosti i naravi s kojom se postavlja društvu i koja drži svoje prioritete kao najvažniji uvjet za pronalazak prave ljubavi.

Jane Austen na kraju prvog poglavlja odmah postavlja temelj za odnos gospođe i gospodina Benneta: *Gospodin Bennet bio je tako neobična mješavina brzih replika, sarkastične duhovitosti, suzdržanosti i hirovitosti, da ni dvadesetogodišnje iskustvo nije bilo dovoljno da bi njegova supruga shvatila njegovu ćud. Njezine je misli bilo lakše proniknuti. Ona je bila žena oskudne pamet, slaba znanja i promjenljivog raspoloženja. Kad je bila nezadovoljna, smatrala se nervoznom. Posao njezinog života bili su posjeti i novosti*. (Austen, 2015: 9)

Gospodin Bennet volio je zadirkivati svoju suprugu i na zabavniji način kazati da je na kraju krajeva ipak posjetio gospodina Bingleyja te mu izjavio kako bi želio da mladi gospodin upozna njegove kćerke, tajio je pred svojom obitelji dok gospođa Bennet nije rekla: - *Muka mi je od gospodina Bingleyja – uzviknula je njegova supruga. – Žao mi je što to čujem. Zašto mi to niste ranije rekli? Da sam jutros to znao, ni u kom ga slučaju ne bih bio posjetio. To je strašno nezgodno; ali kako sam ga uistinu posjetio, sad ne možemo izbjeći poznanstvo s njim. Zapanjenost dama bila je upravo onakva kakvu je priželjkivao; ona gospođe Bennet možda je nadmašivala zapanjenost ostalih; iako, kad je prva radosna graja utihnula, počela je izjavljivati da je to upravo ono što je čitavo vrijeme očekivala. – Kako je to lijepo od vas, dragi moj gospodine Bennet! Ali znala sam da ću vas na kraju nagovoriti. (...) Kako sam zadovoljna! I uz to, sjajna je šala da ste ga posjetili još jutros, a dosad o tome niste rekli ni riječi*. (Austen, 2015: 12)

U njihovom odnosu vjerojatno mnogo veliku ulogu igra i bedastoća gospođe Bennet koja će uvijek nahrliti gospodina Benneta da suprotno reagira. „Bedastoća gospođe Bennet očituje se i kada je bijedni Collins došao zaprositi Elizabethu. U želji da se njezine kćeri što prije udaju gospođa Bennet čak zamjera Elizabethi što je odbila Collinsovu vjenčanu ponudu premda joj je trebalo biti jasno da bi Elizabethin pristanak bio kobno pogrešan korak.“ (Beker, 2002: 280) Gospođa Bennet vidjela je odbijenu ponudu braka kao kraj svijeta i veoma se naljutila na Elizabeth i njezin odgovor gospodinu Collinsu. Htjela je da taj problem razriješi gospodin Bennet s Elizabethom, nadajući se da će on pridonijeti pamet u Elizabethinu glavu i dokučiti joj ideju koliko je važno da pristane na bračnu ponudu gospodina Collinsa. Gospodin Bennet koju vidi svoju Elizabethu kao samopouzdanu djevojku koja je mnogo bistra i pametna

u donošenju takvih odluka – morao je stati na njezinu stranu unatoč žvrciranju i ljutnji svoje supruge: *Čujem da ti je gospodin Collins ponudio brak. Je li to istina? – Elizabeth je odgovorila da jest. – Jako dobro... i ti si tu bračnu ponudu odbila? – Jesam, gospodine. – Jako dobro. Sad dolazimo do onog glavnog. Tvoja majka inzistira da je prihvatiš. Nije li tako, gospođo Bennet? – Da, ili je više nikad u životu ne želim vidjeti. – Pred tobom je, Elizabeth, nesretna alternativa. Od ovoga dana moraš biti neznanka jednom od svojih roditelja. Majka te više nikad u životu ne želi vidjeti ako se ne udaš za gospodina Collinsa, a ja te više nikad u životu ne želim vidjeti ako se udaš za njega.* (Austen, 2015: 127)

Suprotnosti se privlače pa je u slučaju ovog starog para i to u pogledu ljubavi, a ono najbitnije im je u vidu da njihove kćerke žive život kakav društvo nameće kako ne bi bile isključene i netolerirane od strane istih zbog prevelikih očekivanja i prevelikih standarda u ljubavnom i bračnom životu.

7. Zaključak

Kao temeljni zadatak ovoga rada istaknuli smo analizu muško-ženskih odnosa između Elizabeth Bennet i gospodina Darcyja, Jane Bennet i gospodina Bingleyja, Lydije Bennet i gospodina Wickhama te gospe i gospodina Benneta. Može se spomenuti i kako je sâm lik gospodina Darcyja postao standard i tip u današnjem vremenu pronalaženja onog pravog – postavio je granice kavalirstva, lijepih i nezamjenjivih riječi i pokazivanju ljubavi na malo drugačiji način. Ipak, osvojio je mnoga srca svojom staloženošću, tvrdoglavošću, ali i svojom istinskom ljubavlju prema Elizabeth. Prije same analize odnosa likova, spomenuli smo i viktorijansko doba kao važno povijesno razdoblje koje je mnogo utjecalo na samo djelo i autoricu, kako se život Britanaca promijenio pojavom industrijske revolucije, kako se širio Britanski imperij i kako je život tekao u svim tim okolnostima, a pritom i samom vladavinom glasovite kraljice Viktorije.

Može se zaključiti koliko je veliki utjecaj društvena, politička i povijesna scena imala na samo djelo i na samu autoricu. Od velikih promjena u društvu kao što je već spomenuta industrijska revolucija, Napoleonovi ratovi, parni stroj, kasnije kod objavljivanja djela i vladavina kraljice Viktorije itd., nastala su djela koja su promijenila književnost na svjetskoj razini i dala bliži uvid u to kakvo je društvo bilo, što se smatralo najvažnijim i kako se i dalje povijest ocrtava na današnji život. U današnjici se javlja i ekranizacija romana Jane Austen što je u mnogome povećalo publiku i obožavatelje autorice, filmovi i serije koji su ponukali gledatelje da pročitaju djela o kojima će se i dalje u budućnosti govoriti, a to su djela koja su zacrtala svoju popularnost za svagda. Analizom djela kroz teoriju emocija i lika doznajemo gdje su ukopani likovi i radnja u kojima se pronašla viktorijanska publika i kako se to odrazilo na njih, te na same likove koji su prebrodili odgoj koji im nije pružao bogatiji opus emocija te koji ih je na teži način doveo do sretnog kraja. Analizom muško-ženskih odnosa doznajemo da se ljubav, ona prava i istinska, javlja u raznoraznim oblicima i načinima, pa makar i taj način bio prelaženje preko svojeg ponosa i svojih predrasuda da se ljubav obistini. Bila ona tvrdoglava, sramežljiva, naivna ili bedasta, kakvu doživljavaju i naši likovi, ljubav je ljubav. Zato je ipak važno izabrati teži put pomoću svojih

emocija kakve god one bile i doživjeti uvid u samoga sebe analizirajući i dolazeći do zaključka kakve su to naše karakteristike razmišljajući svojom glavom, a ne da društvo normira kako to treba biti.

Slojevitim se karakteristikama i protagonisti – Elizabeth i Darcy – došli do istih zaključaka, a to je do spoznaje da treba biti kritičan i svjestan prema samome sebi, pa makar se suprotstavljali svojem ponosu i svojim predrasudama. Svi muško-ženski odnosi su međusobno djelovali jedno na drugo, počevši od braka gospođe i gospodina Benneta koji na početku i upoznaju muškarce sa djevojkama i tako ih stavljaju u isto društvo, a na koncu povezuju i u brakove.

8. Literatura

1. Austen, Jane. 2015. *Ponos i predrasude*. Zagreb: Mozaik knjiga.
2. Austen, Jane. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2024. <https://enciklopedija.hr/clanak/austen-jane>. (pristupljeno: 19 srpnja 2024)
3. Austen, Jane. <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen>. Britannica. (pristupljeno: 19 srpnja 2024.)
4. Beker, Miroslav. 2002. *Roman 18. stoljeća*. Zagreb: Školska knjiga, 263.-283.
5. Briggs, A., *Socijalna povijest Engleske*: Zagreb, 2003.
6. Firth-Godbehere. Richard. 2023. *Ljudska povijest emocija*. Zagreb: Školska knjiga.
7. Milanja, Cvjetko. 2000. *Autor, pripovjedač, lik*. Osijek: Svjetla grada, 429.-448.
8. *Povijest svijeta. Velika obiteljska enciklopedija*. 2006: Mozaik knjiga, 94.-96.
9. www. Lachatette. Lachazette, X., 2011., *Nature in Jane Austen's Pride and Prejudice*, (28. srpnja 2024.), [.http://perso.univ-lemans.fr/~xlachaz/11\)%20Recherche/rec_austen1a.pdf&gt](http://perso.univ-lemans.fr/~xlachaz/11)%20Recherche/rec_austen1a.pdf&gt)
10. www. Showalter. Showalter, Elaine. *Viktorijanske spisateljice i volja za pisanjem*. (25. srpnja 2024.), <https://www.matica.hr/kolo/286/viktorijanske-spisateljice-i-volja-za-pisanjem-19906/>